

De koel i Lutterendal

Frans Schleiden

bron

Frans Schleiden, *De koel i Lutterendal*. Goffin, Maastricht 1947

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/schl001koel01_01/colofon.php

© 2014 dbnl / erven Frans Schleiden

V.E.L.D.E.K.E. vereininging tot instandhawwing en bevordering vaan de Limbörgse dialekte.

Aon eus lede.

Dit beukske weurd Uuch door 't Bestuur aongeboje es e soevenier aon 't 20-jäörig bestoon vaan eus vereininging. (Jannewari 1926-1946).

Door umstandighede is de versjijning devaan get verlaat, meh veer zien toch blij tot veer Uuch kinne geve wat op de lèste jaorvergadering is belaoft.

Veer bringe gere daank aon de sjrijver, dee belangeloes zie manneskrip aofstoont en veer hope tot 'DE KOEL I LUTTEREN DAL' nog in vääöl miejer plaotse zal weuren opgeveurd es boe dat tot noe touw 't geval is gewees.

't Bestuur:

Dr. J. Kats, Mastreech, veurzitter.

H.A. Loontjens, Eindhove, sikkertarispennigmeister.

Dr. Win Roukens, Nijmege, hoofridaktör.

Pastoer F. Schleiden, Holz-Kèrrekraoi.

Pastoer Ad. Welters, Vallekenberreg.

Perfesser Jac. Jansen, Remund.

Mr. P. Müller, Vinlo.

H. Smeets, Weert.

J. Hansen, Nijmege.

H. Tummers, Heerrele.

Persoeëne:

Pastoeër va Lutterendal
Hannes va Cottese, kirkmeester
Tinus Olivier, sijnieder, oeremèker en kirkmeester
Groonesjild, halfe vaggene tinnef, kirkmeester
Mèèlkop, halfe oet geen häöf, kirkmeester
Berbke, hoesheldesje va pastoeër
Sjtienebekke, oet der kaffieë
Mephisto, minsj en duuvel
D'r hèër lieërer
Ene jong va Mechele
Ene knèët va Wittem
't Angenieëske van der kuster
d'r Pintjes, dè de kamere sjuut
Inge van de harmenei
Harmenei en volk

Gesjrève 1930

Opgeveurd i Hoensbroek, Hèële, Spaubeek, Hulsberg, Valkenburg, Mechele, Vylen, Mheer etc.

Alle rëët vöörbehowwe an der sjriever.

Usjte bedrief

(sjpelt in de pastorei).

1e Scène.

Hannes va Cottese, Groonesjild.

Berbke

... En... hèer Groonesjild, wie geet 't nog mit de madam?

Groonesjild

Danke Berbke... danke.... Ja, wat zal ich zage. De madam, die is nit van 't bitste. Andesj geet 't good.

Berbke

Aha, hèer Groonesjild... en is de madam nit van 't bitste?

Groonesjild

Nee, Berbke. Nee. Ze mot zich wal get verpakt han mit èëte. De vrouw kan dik ezu ongenieëdig èëte. Vèr houwe gisteroavend 't oavendbroeëd op en vèr zoote nog get a gen deuisj te kalle, doew rupt de vrouw op eemool: 'Kinger deus, nee, do is och nog get zoermoos va dizze noon, 'n sjand went dat uvver bleef en kapot gung.' De knets howwe nit vääöl zin mieë en ich houw zelve och genog gèëte. Mè de vrouw zaat: 'Jummich nee, wat zow dat, ezoëë kletsjke, dat èët ich alling.' Dèr wit, Berbke, dat zoermoos kan ezu ongenueutig sjmekkelich zieë. En 't waor vääöl mieë wie e kletsjke. Mè de vrouw va mich die kan, widder! En ze oot 't op... en dizze murge, ja dè, nee, waor ze nit van 't bitste.

Berbke

Kinger nee... van e kletsjke zoermoos...!

Groonesjild

Andesj, wit d'r ze kan. Ze is nit bang vör e bietsjke. Dat mot 'r zieë, dat allerongenieëdig èëte, en noe... dè op eemool, mit dat zoermoos... vèr hant der dokter geholt... mè... alla... die döktesj.

Berbke

Dò hat 'r rëet bei... die döktesj, zet ozze hèer loeter, die hant gesjtoedieët in de groeëte sjtèè op rieke-lüjs-krank en went ze vör e boeremiensj koame te sjtoa, da kinne ze nüks en da helpe hun middele nit.

Hannes

Es wie, Berbke, jus, do hat 'r rëet i, es wie doew mit de pèëdsknèët va mich. Dèr wit jo doew how ich dè ouwe hings krank... och nit van 't bitste. Dèr wit... dè pèëdsknèët van 't pruusesj... dè i gen vrei sjleep, nève der hings en doew mos ich vör dem nò

der dokter. En noe houw mich die prie van e Maddelien de millesieng verwesseld
en... e

geluk: der jong dronk de millesieng van 't pèèd en is good wòade. Mer... 't how ee gedüjt. Mariëdeus, went ich do aa dink. De usjte drei daag hant vèr 'm mit zilder op e bid motte vasbinge... ezu sjloog e um zich heen mit heng en veut, en e sjweetet uvver de ganse hoet es went get koads an 'm wuur gewest, mer doew op eemool woar 't lants. E woad gans sjtil en vraoget zich ene cognac en der jong woar bèèter.

Groonesjild

..... en der hings da?

Hannes

Jüus, dat wool ich uch vertille: Der hings dè houw de millesieng van der jong i ge lief. 't Urm deer brullet van de kremp en wat e andesj selève nit dieën... e sjloog mich mit de knök de sjting oet gen èèd. Went e 't Maddeliën al mer hoeëd koame da woar e nit mieë te houwe. Doew op ins i gene no-de-noon woar 't es went 'm inge wie ene moneka hei oeter-ee getrokke. E rikket zich en veel doeëd neer.

Groonesjild

En hat dèr nog van die millesieng?

Hannes

Van 't pèèd of van der jong?

Groonesjild

..... Me küuët ze jo allebei probeere.

Hannes

O jao! Hulpt de ing nit, da hulpt de ander.

Berbke

Nee Groonesjild, dot dat nit... kriet uch leever 'n hand vol kattessjtat en makt do 'n gow gleujetige thas thieë va... Dat hulpt... of sjarmengthieë. Dat drinkt der hèër och ummer. Nuuks wie sjarmengthieë of vleere of kattessjtat. Dèr kont 't va mich han. Ich gèèf uch och get wèègbrei d'r bei.

Hannes

En went de vrouw d'r va sjturft... ja... da is 't eemool ezoëë wied, en da trowt dèr uch mer 'n ander. Vroluj genog.

Groonesjild

En wovör bis doe nit getrowt?

Hannes

Ich woar bang dat ze mich och te vööl oot, wie die van uch en do haste mer leed mit.

2e Scène.

Pastoeër mit 't sijniederke, der Olivier en der Mèèlkop.

Groonesjild

'ne Godden oavend, hèer pastoeër.

Hannes

Aha is 't sjniederke och nog aléët, 'ne godden oavend allemaol.

Pastoeër

(gaat zitten).

Ehè... dè, 't is get te zage, went me aod aa wet... 'ne godden oavend allemaol.

(hij hoest).

Hannes

Dèr zit verkoud, hèèr, ich huur 't, 't zit uch vas op de broes... mich tunks, Berbke, dèr mot get bèèter vör der hèèr zurge... de vrouw van der Groonesjilt hei, is och nit van 't bitste.

Groonesjild

Jao, hèèr, dèr mot mer ins no gene tinnef koame. Ich han huj e paar van de fiengste bagge op ene maat gegoole, en da kunt dèr mich och 't vieë ins zène en de kinger en de vrouw. Dat kan noeëts sjade, zaan ich.

Pastoeër

Ich zal koame... mè dit wèèr.....!

Berbke

Ich maak uch get lingethieë.

Pastoeër

't Is sjun gewest, 85 jaor. Da dinkt me get mieë an de ivvigheed. 't Bitste wüur... mer bedanke.

Hannes

Mè pastoeër, wat kalt dèr noe... zut 'r gek, wè geet noe bedanke. Ich bedanket mich zelève nit.

Berbke

Dat ming ich och. Wovör zowwe vèr bedanke.

Hannes

Ich leet dem va hei nève mer get fosjer trèkke.

Pastoeër

Wè?

Hannes

Mè... kaplaon! Jong vääles motte draan, morjüts nog e-weg, en andesj mit de sjmik....

Pastoeër

Hoho. Hannes! Doe hujts och dri wie Paulus in de krinte. Kaplaon is good, mieë wie good en e deet zich vääol meute.

Mèèlkop

Dat is noe, jo, dat mot gezaat zieë.

Berbke

(geërgerd).

E lit uch evvel mer sjravele, mit kristelier en prèdige.....

Pastoeër

Kristelier en prèdige? Wat wits doe va kristelier en prèdige, gank doe 't èëte gereed make.

Berbke

Jummich hèer nee... ich ming jo mer.

Pastoeër

't Prèdige, ja allo dat kus bèèter zieë. Mer e is nog jonk, kaplaon. Allewiel mot 't woad Goddes rolle wie ne donder en broeze wie der wink en isjloa wie ne blits, andesj hulpt 't nüks, en kaplaon, ocherm... e hat ging sjtim, e hat ging sjtim, mè andesj ja, nee... wat waor is, is waor.

Hannes

Ich zaan, pastoeër, e is te fie vör os, te fie. Ich ming hei op e boeredurp mus e get graover zieë. Ich zieën ezu gèèr ene hèer wie vèr, oet der boeresjtand. Went ich e pèèd gel i Valkeberg op ene maat, da kiek ich 't usjte no 't gankwerk, no de knäök. E pèèd mit fosje graof knäök, dat is 't sjunste, wat 't gift. Do moste dat vääle va mich ins zieë, 't wet noe 6 mond. Nee, dè, 't fiengste vääle van hei-e-rum. 't Is 'n sjpas wens 't-'m zies trikke. Verexcusieëd, went ich 't zaan, kaplaon hei hei sijnieder motte wèede, wie der Olivier dao.

Sjniederke

En doe kaplaon hei i Lutterendal, doe graove Janus.

Hannes

Sjnieder, reeg dich nit op, - ich zaan 't wie ich 't ming. Dè man, dè kint jo och nuuks van 't boerehantieër. Ich mot laache mit kaplaon. Kiek dizze herrefs waore vèr an 't ivare en doew komt-e lants en zaat: 'Hannes, haste de sjuur lèèg? 't Maike, dat aove op der oswagel loog, op der terref, veel mich bouw van de kaar van 't laache... mienge leeve pastoeër, 't waor te erg.

Pastoeër

Dat zet nuuks... noe vraog 'm ins get andesj, per exempel... van der lektisj, van der radio, van de koel....

Hannes

Van de koel? Wat hant vèr mit de koel te make? Die is wied aaf.

Sjniederke

Wat vèr mit de koel te make hant, onnuuzele minsj? In 't kot mesjie mieë wies-te mings. Ich han gehoeëd, do kieëm hei i Lutterendal 'n koel.

Pastoeër

Watte?

Hannes

..... 'n richtige koel?

Groonesjild

..... En da motte vèr zieëker no gen koel goa wirke?

Sjniederke

Went hei 'n koel kumt, laote vèr aannème i ge Mamelizerveld of in de häöverdanne.....

Groonesjild

Zelève nit, de häöverdanne, die zunt va mich.

Sjniederke

Wat kalt dèr, Groonesjild? Went dèr nit wilt verkoope, da onteegene ze 't uch. En da vraoge ze nit no der Groonesjild of der Mèèlkop of der Hannes va Cotesse.

Hannes

Ze koame 't usjte bei der sjnieder (lacht). Ha, ha, dat wet good.

Sjniederke

Ojjo, gans zieëker, 't usjte koame ze bei mich, en da koame ze no dat vääle va dich kieke, of ze 't konne broeke väär onde i gen koel. Ze zolle-n-t wal nit wille, 't hat jo de poeëte vol sjpat.

Hannes

Dat is gelaoge, sjnieder

(slaat op tafel).

3e Scène.

Berbke komt op.

Berbke

Jummich Marië Joeësep, wat is hei, doch zieëker ging ruze.

Pastoeër

Ginge sjtriet, kirkmeesjtes, do is ruze genog in de weld.

Sjniederke

Went de koel kumt, da wèëde de boere riek en urm tegeliek.

Mèèlkop

Dat is get nujts.

Sjniederke

Jo, dat is get nujts. Nèèm ins aa, Mèèlkop, doe has nog al get i ge Mamelizerveld, doe kuns dat verkoope vör 40000 gulde.....

Mèèlkop

Mings te ze wüere gek?

Sjniederke

Ze betale good en da kons te va de ringte lève. Wovör zos te dat nit doa? En dat is 't zelvige mit der Hannes en der Groonesjild... en went dèr va de ringte left, da koame no urren doeëd de kinger of de erve, en die lache en bowwe zich 'n villa en make 't op en wèede urm en de kinger van hun kinger... die wèede sjnieder of gunt no gen koel... went ze nit vör sjnieder dooge va wège de fosje knäök.

Groonesjil

(springt op en slaat met de vuist op tafel).

Verdamde sjeeve sjnieder, doe hils os vör der gek.

Sjniederke

Gaot zitte, gaot zitte Groonesjild, ich kan uch hñj de montoeër al zittentèere aamèete. Ich wil mer zage - gut zitte - dat 'n koel i Lutterendal vör uch boere 't sjlimste is wat 't gift en ich zaan uch nog d'rbei, dat 't zieëker is, dat 'n koel kumt.

Pastoeër

Wat?

Hannes

Wat zes te?

Sjniederke

Dat de koel kumt!

Pastoeër

'n Koel i Lutterendal?

Sjniederke

Ich houw e paar daag gelè ene hèer getroffe i ge Mamelizerveld. E sjtond do gans alling op de gewande. Dat höt dèr motte zieë. E houw roeë hoare en ene lange roeë baad. En e zaat a mich: 'Kiek hei, zaat e, die velder, ze sjtunt riep van 't koan en der terref. Beug dich vöruvver, zaat e, en kiek wie 't broen en goodgèl sjteet te riepe in de zon. Dat is der sjtols en 't geluk va Lutterendal. En dat alles geet eweg. Vèr laote-n-et aafdoa en voetvare en da boare en grave vèr de deepte-n-i. 200 meter - 300 meter - 500 meter en mieë. Ummesj hei i gen èëd do zunt kaole, do is diamant, dem hoale vèr op, dat e glinstert in de zon, en da bowwe vèr hei töän ezu hoeëg wie de kirk en hoeëger nog.....' dat zaat e.

Pastoeër

Hoeëg wie de kirk? en hoeëger nog?

Hannes

Kingerei... sijnieder, kingerei. 'n Koel i Lutterendal...? 't Is vur te lache.

Pastoeër

En 200 - 300 - 400 meter deep...?

Sijniederke

Vör te lache, en da kiek hei, do... do sjteet 't in de siedong, lèès. Ich han 't zelver laote dri zitte.

Hannes

Wat... in de siedong?... ja, do sjteet 't, en da zow 't doch waor zieë.

Pastoeër

'n Koel...? wurkelich? Ja kirkmeestesj, dèr zut de usjte, die 't motte weete, in dè biechsjtool zitte, noe al 60 jaor lank... ich bin 85... en da ging bèetersjap te zieë... en dat ivvig vlooke hei. Went me àòd aa wet. Dizze murge volt ich 't in de knee, 't is sjlim. Alling 't prèdige... dat geet nog... went ich ze vüür mich zieë... de pèèdsknets van ter Munnekef en die va 't Hillehääfke en oe gen sjraot... ich zal 't 'n Zondig nog ins zage.

Hannes

..... 't Ka nit te sjtrang zieë, pastoeër. Ich zieën ezu gèèr ene hèèr dè sjtrang prèdiget. Ezu wie Mozes dè van der berg aafkomt en de sjtinge taofele kapot worp tussje gen lüj i, morjeng, wat motte ze truk gesjtaove zieë van ang. Ezu mot 't zieë. Ezu prèdiget och der pater Bernardus va Wittern. Mie vadder hat 't mich e minnig maol vertild. Dè worp 't krüuts van der prèdigsjtool aaf tussje gen luuj en da reep e: 'Dè - noe kon dèr drop trène went 'r däört.' Gee mins dè verroeëd. Ze heele der aom op. Doe hots der sjrik i gen bee. 't Woad dich ieskaod en da prèdiget e wiejer. Me hoeëd 'm 100 meter wied, en da worp e der doeëdskep onder gen luuj... Der Bernardus... dè prèdiget wie ozze Herregod op der Sinaï.

Pastoeër

Ja... Bernardus... dat waor ene zège. Ene zège vör 't volk. Dè hat der gowwe sjtried gesjtrè en hei der geloof bewaard... Mè noe... de koel... 't is 40 jaor gelè, dat ich hei kamp.

Berbke

Jo hèèr... i gene Augoes, 't waor nog, ich weet 't es went 't gister wuur gewest, ezu bieëstig sjlèët wèèr, wie vèr bageerete.

Pastoeër

Wat waor dat ene andere tied. Ich waor jonk en sjterk en dat waor nuëdig i Lutterendal. Do sjtong hei vääl onkroed onder der terref... en dat ivvig vlooke...!

Hannes

Juzzes Marië Joeësep, hèèr, went dat alles is... dat is nog 't zelvige wie vör 40 jaor en dat blijft hei besjtoa bis de weld vergeet. Dèr hat mie vadder gekant, dè hei ginge vör ene cent sjaa gedoa, mer went der owwe voes nit wool trekke en de sjmik nuuks holp, da holpe de vleuk en da kraket 't durch gen haol wèèg wie 't riete van de beum. Ich ming... lèèst mer ins in de siedong... dat roove en sjtèèle op ander plaatsje, dat wuur sjlimmer.

Mèèlkop

Jowaal... mè wo va kumt 't? Do is 't Thieske van der Daol, do zunt die oet 't Hanebuutje. Die zunt al gans andesj en do gunt er ummer mieë. Dèr mot dat mer ins an der bussjep sjriev. Wè zal os helpe ivaare. Dè van 't laam Berteske waor 5 jaor bei mich gewest... ene jong wie ne boom. Op eemaol kumt e en zaat: 'Dèr mot uch umzieë, ich goan nao gen koel.' Ich boeëd 'm der dobbele loeën... en e lachet en gong. Ich zaan uch, ze zunt sjlim en mieë wie sjlim, de koele.

Pastoeër

An der busjep sjriev?

Hannes

Jo, sjrieff 't mer ins an der bussjep! Dè van 't Moeënes Frenske geet och voet op ter Munnekef, en dè van 't sjieresjlieperke va Bellent. Alles geet no g'n koel.

Pastoeër

En went de koel hei kumt....

Hannes

Da wet 't iësj sjlim. Da gèle ze os al de gutjere voet. Do is noe al de helft va de jonkheid, die nit ka trowwe.

Sjniederke

(lacht).

Hannes

Sjnieder laach doe mer... mer mich deet 't leed went inge trowwe wilt en nit ka... Der sjnieder do dè hat gee hats. Wie ich in dèn tied wool trowwe... 't is lang lè envergèete... doew waor mie vadder - God gèëf 'm der himmel - dertège en dat waore sjrikkeliche daag, en noe kiekt ins de jonkheid va Lutterendal... 30 - 40 zunt d'r die gèèr trowwete en nit konne, en went de koel kumt, da wet 't nog sjlimmer.

Pastoeër

Ich han 't al jaore gevold, went ich bei klaor vreeze wèèr i gene wingter of i gene zaomer, bei hel lit a gene sjnelle wink uvver de dille heen de koele zoog, da han ich 't gevold... ze kaome naoderbei... ummer naoder... en noe... noe is ze hei... Hèëre ich sjrief an der bussjep... ich sjrief 'm van 't leed va Lutterendal en 't groeët ongeluk dat zal wèëde koame... en... dat ich mich bedank.

Berbke

Da motte vèr doch ieësj os fes nog viere.

Hannes

Ja pastoeër, dat wet gevierd.

Pastoeër

..... Doe... doe has nuuks te zage. Went de kirkmeestere dat wille, da is 't good. En noe mot dèr dizze brief nog teekene. 't Is get van der pach.

Hannes

Komt hei... woeë? Oho, van 't kirkegutje. Dat is och braaf billig verpacht. Dèr zut vääöl te good. Mè alla, kom, ich teeken. Hei sijnieder... maak ging sjeef littere.

Sjniederke

Ich bin der intsige rëete i Lutterendal, de andere zunt sjeef gesjrafeld. Kom hei, oho dao? allo da, dè.

Groonesjil

..... Danke... Sapperloot, do brikt de pen.

Sjniederke

Dèr hot de pen vas es went 't ene ploog wuur.

Pastoeër

Berbke, bring 'n nuj. Die penne dooge allewiel nit mieë.

Berbke

Hei Groonesjild.

Groonesjil

Da kom. Wè nog mieë? O der Mèèlkop.

Mèèlkop

Allo dè! da zulle vèr... woë is 't urges, dè... dat is gee alledaags werk.

Sjniederke

Ze hant gisteraovend bei 't Sjtienebekke och 't Dolethieske oetgeworpe... dè vlègel...

(dè is och op g'n koel).

Hannes

Oho.

Sjniederke

E komp i en gong zitte en doew sjpujjete dè oet gen Hillehäöf, der Joeësep op gen sjoon. En doew zaat dè: Doe wus verke, gank oet sjpujje en do uvver veele get wäöd en 't Thieske sjreijet en reep: Dèr dom boere, dèr wit jo nuuks, dèr must i gen koel koame... en e sjwong mit de erm en heel der Joeësep 'n voes onder gen naas. Mè dè snappet 'm zich en worp 'm oet i gene oavesrèèn. Jummich kinger nee reep 't Sjtienebekke, went dat ezu durchgeet, da sjlieët ich der kaffieë. Mer ich zaat: Sjtienebekke... went ing koel kumt, da kumt hei e hotel, ezu hoeëg nève dienge kaffieë, dat ze der kaffieë van dich nog nit mieë vinge.

Hannes

..... en groeëte sjniedere... wie Vroom en Dreesman... noe kom sjnieder, vèr gunt. Enne goddenaovend, Berbke, 'n goddenaovend hèer pastoeër.

4e Scène.

Pastoeër

(alleen).

Ze weete 'n 't nit... och der bussjep wit dat nit... ich zal 't 'm sjrieve... ze weete nit, wie vèr hei lève, hei op us berg en in os dille, mit os weije en ozze vitte mergelklei. Der waas op de binnede en 't koan en der terref,... dat gift roeë bakke an de kinger en fosje knöäk. Ezun sijnèè broeëd dik wie 'n hand... die ruukt nao 't goodgèèl koan. Dobei ne lap sjink en ze zunt tevrè... dat is hun kunnigsmoal. Lants gen wèëg sjtunt nog uvveral de ouw kruutser deep en vas i gen èëd, ezu wie der gloof deep en vas sjteet in de zieël van 't volk. Minnigmaal... zieëker... han ich wie 'n

donderwèèr op ene prèdigsjtool motte howwe, went ze te vòl kirmeze en vlooke en drinke. Mieng vingere wèede sjtief, ich han lang nit mieë gesjrève, mesjie is dat der litste brief. Ich sjrief 'm in os eege sjpraok. Os plat is hel en benao nit te knèè, ezu wie der wiesse mergelklei. Mè went os volk 't hei hantieët, da hüers te do i 't brèeke van 't veld, 't krake van der ploog en 't rammele van de kare in sjtil ouw wèeg. Ich sjrief 'm van 't leed va Lutterendal... en van de koel.

5e Scène.

Mephisto komt op, sluipt tot achter den pastoor. Hij werpt zijn mantel af en staat in rood kostuum. 't Tooneel is donker. De pastoor heeft een kaars, die bij een beeldje brandt en zet die naast zijn brief.

Pastoeër

Hoeëgwurdigste hèèr bussjep. Dèr hat mesjie gelèze van 't ongeluk, dat uvver Lutterendal zal koame.

Mephisto

Do kumt 'n koel.

Pastoeër

Mesjie kumt ze...

Mephisto

In 't Mamelizerveld.

Pastoeër

Of a gene sjnelle wink of in de Heuverdanne, ich weet 't nit en dan hoeëgwurdigste hèèr bussjep...

Mephisto

Zow ich leever nit hei zieë.

Pastoeër

Zit ezu good....

Mephisto

En lot mich goa.

Pastoeër

(legt de pen neer).

't wet nit good... de boere wèede riek. Der Groonesjild had i ge Mamelizerveld... 10 boender en do kriet e vör

Mephisto

75000.

Pastoeër

75000? en der Mèèlkop?

Mephisto

60000.

Pastoeër

Mesjie... zowwe diej kirkmeestesj... de kirk hat 't nüedig! De daak is sjlèet, de vinstere nog sjlimmer... Ich han 't huj der kuster i gen kirk gezaat: de hillige zunt nit mieë gekleid wie 't ene hillige past. Der hillige Sint Joeësep wet gries en aod. Wat maog ene nuje hillige koste? Mesjie geuft dat...

Mephisto

Der Hannes va Cottese...

Pastoeër

En nuj vinstere?

Mephisto

Der Groonesjild.

Pastoeër

En went me de weije i ge Mamelizerveld kus verkoope vör... vör...

Mephisto

50000... en de pastorei en de kaplenei vör 100000 mit de kirk. Vèr bowwe 'n nuj kirk... (staat voor den pastoor)... pastoeër... dèr verkopt, sjlot i... gèèf mich de hank.

Huur, huur pastoeër, huur dat kloppe van de hamere, klop, klop, klop (langzaam) daag en naat. Dat is 't lieëd van 't werk... klop, klop,... dat is de koel i ge Mamelizerveld, ne sjaat, koeltöän, hoeëg, hoeëg wie de kirk, hoeëger. Dat zunt de fiengste kaole... (toont 'n blok kool). Dat is diamant, en went e vilt... doezende diamante... do is zilver i en good en lectisj lit en oalig. Lutterendal wet 'n sjtad, Mastrich... wat is Mastrich... Paris, Londen. Aove is der kop van der beuisj... do sjteet 't hoot... de beum. Vèr bowwe do hoezer, doezende, doezende, doezende, mit sjtraote... Kint dèr name... pastoeërsjtraot, kaplaonsjtraot, kirksjtraot, langsjtraot, kottesjtraot... 't is vör te lache en name van duuvele....

Pastoeër

Van duuvele?

Mephisto

En do koame vremme... Pole, Tcheche, Slowakke... gee miensj dè ze versjteet... 8... 9... 10000... en noe motte vèr gans Lutterendal gèle... 't Mamelizerveld en de sjoëel en de pasterei en de kaplenei en de kirk... vör 100000 gulde, en vèr bowwe 'n nuj kirk... groeët en fie wie i Aoke... wat is Aoke... wat is 't Munster... wie de Westminster i Londen...

Pastoeër

En ene prèdigsjtool... !!!

Mephisto

Hoeëg en groeët....

Pastoeër

Jo, ... ene prèdigsjtool...

Mephisto

Hoeëg en groeët, va marmer... en good. Gèèf mich de hank, verkoop mich de kirk.

Pastoeër

Verkoope... Judas verkoat och... (Mephisto wijkt terug), wè is dat dè sjprikt. Satan, gank truk... der duuvel (bekleedt zich met stola en neemt 't boek). Vade retro, Satana, in nomine Patris et Filii et Spiritus saneti... wè rupt...? 't Kruuts... ze hant 't kruuts kapot gehowwe... 't kruuts van de missioeën. Hulp... hulp... voet mit de koel. Ich mot 't zieë... de kirk... 't kruuts. Is dat nit 't kruuts?... der mond wurpt e vaal mat lit op 't kruuts... do,... de dāöne kroeeën, der sjèem op 'n eëd... en de kirk. - Godsegedank ze sjteet nog

dao... de daak is waal sjlèët... de vinstere, de moere... Goddank... der toan mit de sjwatte kowwe en 't roope van de uule in de naat. Loester wie broest do der wink. Ich huur 't klappere van de leie ('t lieëd van de leie wie ne xylophoon). Ich mot 't goa zieë. - How ich dat alles wille verkoope? Ich mot de kirk i en goa bène bei de ouw truj hillige, der hillige sint Joeësep, de Modder Goddes, en dan no ge Mamelizerveld, no 't koan en der terref - 't goodgèèl koan... ich mot 't zieë.

(hij neemt zijn stok en trekt zijn jas aan)

6e Scène.

Berbke

Mè... wè is hei nog ezu sjpieë i gen naat... Zit dèr dat pastoeër? Wo gut dèr nog heen... mienge leeve minsj, noe gut doch no ge bid... in dèn owwerdom, 't is vör zich der doeëd te hoale.

Pastoeër

Wat... wat... wè is hei meester?

Berbke

Foi, pastoeër, han ich zelève...

Pastoeër

Good, da gank... en do mit oet...

Berbke

Dèr hat och dizzen oavend nog nuuks gèëte... de bottermilk sjteet nog dao...

Pastoeër

Laot ze sjtoa... en gank

(Berbke af).

7e Scène.

Pastoeër

Ich zal doch mer no ge bid goa... dè al ing oer! Waor dat noe wurkelich (kijkt uit het raam). Goddank, de kirk... 't kruuts... 't waor 'ne droom... Lutterendal is nog 't aod sjtil durp... wat is 't ruggig en sjtil. Der Herregod hilt de wach uvver Lutterendal. 't Mondelit sjpelt in de beum. Der wink sjtoeft noe en dan in de tek en da wet 't nog stilder. Ich zal mich 't oavesgebed gao bène.

Te lucis ante terminum

Rerum creator poscimus.

Ut pro tua dementia

sis praesul et custodia.

Custodia... onze Herregod hilt de wach uvver Lutterendal... tège wat in naat en ontiej ee gevaor is vör de luuj... En zow ich da kunne sjlaope... da wuur ich wie de apostele in der hof van Oliven, die sjleepe en nit wake koste. Zoelang ich kan zal ich ze besjirme, de luuj, ... mè... went ich neet mieë ka... da mot ene andere koame. En went dè andere

wuur wie kaplaon... te fie, zaat der Hannes... te fie... mè went ich neet mieë kan...
Allo... 't mot... Wo is der breek... ich zal 'm aafsjrievē en ezoeë dat der bussjep 't wit,
wie 't sjteet i Lutterendal en dat e inge sjikt dè 't volk versjteet... Kom hei, ich zal 'm
sjrievē... van der noeëd en 't leed va Lutterendal en van de luuj

(gaat zitten en schrijft).

Einde eerste bedrijf.

Tweide bedrief

(sjpelt in der kaffieë van 't Sjtienebekke).

*De kirkmeesters, der hëer lieërer en op zij alleen Mephisto, 't Sjtienebekke (Het Sint
Martinusbeeld op tafel).*

1e Scène.

Hannes

..... Oho... en is dat der breek an der bussjep. Ins zieë of e dat good gesjrevē had
uvver de koel, en uvver de jonge en de medjere, die nit kinne trowwe... mesjie sjteet
e vol va bedanke en nog ins bedanke. Laot mich der brul ins opzitte... En wool e dè
breek wurkelich voetsjikke?

Sjt.-Bekke

Jowaal en e how 'm al an 't Berbke gegēve vur no de pos te bringe en 't Berbke had
'm gelēze en ocherm 't koam 'm kriesjentēre hei bringe en zaat: 'Dè breek, dè maog
nit eweg.'

Hannes

Dat kriesje hei 't kunne laote.

Groonesjild

't Berbke... ja, dat hat eminnigmaol nog mieë versjtand wie pastoeër en kaplaon
bei-ei. Lèès 'm ins vuur.

Hannes

Allo da.

Der breek an der Bussjep

'Hoeëgwurdigste hëer Bussjep... (Oho). Dèr hat an der mesjie gelēze van 't ongeluk,
dat uvver Lutterendal zal wèede kòame. Dò kumt 'n koel. Mesjie kumt ze in 't
Mamelizerveld of aggene sjnelle wink of in de Heuverdanne, ich weet 't nit, en dan

hoeëgwurdigste hëer Bussjep, zow ich leever nit hei zieë. (dè dò hastet, dè breef, dè geet nit e weg). Zit ezu good en lot mich gòa. Ich bin vitsig jaor i Lutterendal. Kinger Deus, jòa, wat han ich ene minnige gedupt, aagenoame vöär de feierliche, getrowd en bedind... 600 mesjie en mieë han ich er zieë sjterve. Ze sterve hei tège der fiengste. Dèr ezu-

gaar, Hoeëgwurdigste hêër, hoft nit fienger te sjterve. In hun lève sjravele ze bis ze nit mieë konne. Ich zaan ummer, dat ze te vâöl èëte, dova die ivvige besjlièg. E besjlaag kumt gans plutslich, wie 't ies op 't water. Me ziet 't nit kòame en 't is dò, wie ne valsje aom dè inge bevingt. Gezond en doeëd. 't Vluugt hei durch gen loeët wie de bokkeriejesj. Wens te 't veuls is 't te sjpieë. Do kunne 100000 döktesj nuuks aa dòa, en ze weete nit, wat 't is. Dat is 't groeët ongeluk va Lutterendal... allenei e besjlaag, gans innige oetgenòme. Gut ze mer nò, vöraa oppene kirkef, dò liet dè oet gen hoes... wie ne blits sjloog 't besjlaag 'm doeëd. (dat waor mie groeëtvadder zilliger... dat sjtunt). Nèven 'm de vrouw van 't Hennehupke, ze hou nog innige daag gelèft. Do nève der Moeënes Frens. Ich han 't gezieë, e loog a gen ling, woeë der binned mieënet, iggen hui. E blaomet nog ins mit zieng vol bakke, wie ich 'm der hilligen òalig goof en wòr voet, aagekleid en al, de kap nog op der kop. Gut ze mer nao, 't Sjtivvelekriske, 't Haneberb, der Sjang oet gene tilvet, 't gek Antüentje. En went ze nog ene daag of innig op 't sjterfbed lieje, ging traon, ginge zuuët. Ze kieke nit mieë truk nò 't erfke en de binnede, dò vilt gee wòad uvver de keu en de pèëd. 't Litste is de biech, der hilligen òalig, 't Fes en de generaalabsolutioen en 'Adieë vrouw' en 'Kinger, noe loestert good nò de mam' en went 't get lang doeët, da zage ze 'Laot pastoeër ins kòame, 't wilt nit vuraa.' Pastoeër, heisjt 't da 't hat wilt nit brèëke, ich bin selève nit krank gewest, dòva kunt dat. Zent mich nog ins duchtig mit wiewater...', da sjterve ze... Dat mot 'r zieë, hoeëgwurdigste hêër, der aom dè roesjt da wie ne sjtorm bis 't alderlitste. Da brèëke ze nog wie 'n sjoer ouw eek en wèëde ze plutzlich vaal en doeëd en kaod. Tège der Hengste sjterve ze hei i Lutterendal. Mer... went de koele kòame, da kumt hei 'n ander volk... en dat geet nit mieë... ich bin vunf en achsig oet gene brookmond. Dèr hat mesjie zelève nit in de zieël gekèëke van dat volk, ezu wie ich 't gidder Zoddesjdig dòa. Dò is 't wie in 't beuisjke van de Häöverdanne. Dat beuisjke is uvveral toe van de sjwoer dennebeum en me ziet der himmel nit en doch hingt 't vol zon. Dat beuisjke is aafgesjloate en vol vreud. Mieng prèdige klinke

en verklinke es went ginge 't huët in dè denne beuisj, en doch... 't is andesj, gans andesj. Ich weet nit, wat 't is. De patere in de missioen begrèepe dat nit en zaate: Pastoeër, die sjtunt bei de sjoëeste prèdig wie eeke baipäöl en grielaache. Op ander plaatsje lieje ze bei ezun prèdig gebòge bis op 'n èëd. Mè dat is gans andesj, dat is 't ring geweete. Die row, dat hant ze van de eeke en der beuisj. Der beuisj, hoeëgwurdigste hëër, dem mot 'r zieë, went de gewietere kòame geròze va Ieëpen op... Dè pakt de wolke va onde vas en hilt ze aa en riet ze durch-ee. Da bruit 't in de loeët wie va honderd keu en da vleege de wolken i sjtukker op Oken aa of rets aaf uvver de Mechelder danne de dellen i. Da wet 't sjwat en duuster iggen kirk, es went inge de slèèg toe dieën. Ezu zunt och de luuj: ze laache nog went ze sjterve.

Nao de missioeën, Hoeëgwurdigste hëër, wie de patere voet waore, han ich 't hun 't zondes a-regel gezaat... mè ze zunt nog good, de luuj va Lutterendal, en de patere begriepe dat nit.

Dò wet gezaat, dat die va Lutterendal vlooke! Nee, hoeëgwurdigste hëër, dat zunt ging vleuk. Iggene wingterdaag, went 't erg kaod is, da krake en basjte de bitste eeke. Wè zow noe en dan nit vlooke, hoeëgwurdigste hëër?

Mè dat zunt ging vleuk. Ich han zelève ging koel gezieë, mè hei zunt 'r die op 'n koel wirke, 't Dole Tieske, der sjlimste van allenei, dè van 't Fieng oet 't Hoalegetske en twei jonge oet 't Hanebuutje en nog mieë. Die zunt al gans andesj wòade. Die zage, ze vlokete i gen koel, dat de belk d'r va basjte.... Dat zunt ging echte Lutterendaler, ze houwe nit van de binnede en de berg en der beuisj, en hun sjpraok is nit mieë de echte sjpraok van de hopsjederling, Mamelis, Mellesjed en Cotesse. En went de koele koame, da lot mich gòa, went 'r ezu good zut, Hoeëgwurdigste hëër Bussjep. Da kan ich nit mieë blieve!

En noe mot ich uch nog sjrieve dat ich der hillige Sint Clodulphus en der hillige Sint Joeëzep zal laote opverve. 't Zal nit vööl koste, ze zunt nog al kot va sjtiel. En ich blief mit de allermitste hoeëgachtoeng der pastoeër va Lutterendal.

Aha... op 't litste do zette, e wul doch pastoeër i Lutterendal blieve.

Groonesjild Mèèlkop

Wat vraogte da an der bussjep vör te bedanke? Jiddenvals dè breef mot hei blieve, wè wit wat der bussjep zich do oet versjteet.

Hannes

Andesj... ene breef... va iezer en stoal! Dat mot gezaat zieë... mè van de knets, do hat e nuuks va gesjrève, en och nit, dat de jonkheid nit ka trowwe....

Sjniederke

Ozze hëer, dè is es went-e i Lutterendal wüer geboare en getòage... dè sjpriket va leefde vör zie volk....

Hannes

't Sjient, dat e och de ouwe hillige wilt laote opverve... ze hant 't nüedig... wat zal e opkiekke, went e dizze nuje hillige Sint Martinus kriet... da... nee... dè Martinus, dat is te groaf..

Sjt.-Bebke

Ongenieëdig, wat waor is, is waor.

Groonesjild

Sjrikkelich, sjrikkelich!

Mèèlkop

Dè is sjun, ezu is ginge in de ganse sjtriëk.

Hannes

Hëer lieërer, dèr hat ieër van ur werk!

Hr. Lieërer

Dò han ich gans Oke vöör aafgesjtrupet, van op ene maat nao 't theater, va dò nò gen hotmanspief en doew nò Botsjed en witste woeë ich 'm vong... der fiengste va gans Oke... in de Sint Jokkebskirk....

Groonesjild

... In de Sint Jokkebskirk?... Dèr hat 'm doch nit gesjtoale?

Hr. Lieërer

... Nee, mer dò han ich gòa vroke, wò ze dem howwe gegowwe en doew moeët ich no Wuesjele!

Hannes

No Wuesjele... dè!

Mèènkop

En doew?

Hr. Lieërer

Ja... doew bin ich no Wuesjele gerist: Da mot 'r va Oke mit de lectisje, aater Oke rets um, der berg op en da bis te nog lang nit dò!

Groonesjild

... Mit de lectisje!

Hr. Lieërer

Mer, dat is winniger. Vèr hant 'm! 't Hat meute gekost, mè noe kumt 't sjlimste. Roant ins wat dè kost?

Groonesjild

... De vrouw va mich hat 'n Moddergoddess gegole... ongenieëdig... nit al' ezu groeët... die kost 30 Mark.

Hr. Lieërer

Onnuenzele man,... 30 Mark!...

Sjniederke

Dè Martinus, dè kost 't dobbele, nit woer, hèër lieërer, en nog mieë.

Hr. Lieërer

En vääöl mieë.

Mèèlkop

Ich ming, da wuur-e evvel och duur.

Hannes

Went e nit duur is, da is 't och nuuks. Dè mot 80 Mark koste!...?

Hr. Lieërer

Wat hat dèr versjand va hillige... dè Martinus... dè kost 180 Mark.

Alle

Hè...? da...! nee!

Groonesjild

Hèer lieërer, ich ming... dat wuur te vööl, 180 Mark... der haove pach van 't kirkegutje!

Mèèlkop

Do haste e sjtaats rink vöör, vöör 180 Mark. Hèer lieërer... nee... ich ming dat wuur te vööl.

Hannes

... 't Is allelee... e is och fie - e is hei en e blijft hei. Laot vèr de collect tille. Went vèr te kot koame, da gèèf ich nog get draa.

Hannes

Ich han 30 Mark.

Sjniederke

Dat is vööl... ich han 'r 25.

Hr. Lieërer

Makt 55... dèr Groonesjild.

Groonesjild

Ich han er 15.....

Hannes

Dèr must uch sjame... mit 15 Mark.

Groonesjild

... 't Is ene sjlèete tied... allewiel!

Mèèlkop

Ich han och mer 10 Mark... deèepel koste bò nuuks, de eier 4 cent... gèèf da mer.

Hr. Lieërer

30 en 25 en 15 en 10, dat is 80 Mark. Hèère, dat is 100 Mark te winnig.

Groonesjild

Hè... 100 Mark,... dat hei ich nit gedaat. Widder, ich gèèf och nog ene daalder.

Mèèlkop

Jo... ene daalder gèèf ich och.

Hannes

Dat hulpt nuuks.

Groonesjild

... Ja... ich ming... da motte vèr 't bild mer truk sjikke.

Hannes

... 't Bild is hei en 't bliest hei, al collecteere vèr 100 jaor.

Hr. Lieërer

Dat ming ich och.

Sjt.-Bebke

Widder-wat, zow vèr 't Berbke ins laote kòame. 't Berbke, dat wit mesjie raod. Ich gòn 'm ens hòale...

(af).

2e scène.

Mephisto staat bij de tafel van de kerkmeesters, als gewoon heer gekleed. Later werpt hij vluchtend zijn mantel af.

Mephisto

En zow dat woer zieë... dat hei 'n koel kieëm?

Sjniederke

De siedoeng sjriefft 't... ich ming... da zal 't wal ezoë zieë. Dis daag hat ene hèër 't mich vertild... igge Mamelizerveld.

Mephisto

Erm Lutterendal... hat dèr mesjie al ins gehoeëd van ene lavasjtroom? Ne lavasjtroom in de vuurspujende berg. Went dè uvver der krater hèr kumt, geet-e landsem brennend berg-aaf... dan is der berg

vol vuur... en dè lavasjtroom verbrent al... hoezer, beum, ganse durper... en de luuj... Ezu is de koel! Ze kumt en begint igge Mamelizerveld... ze breit zich oet, kruupt wiejer berg op en berg aaf. Ze brikt de hoezer aaf, mieënt 't koan en der terref e-weg, riet de kirk a gen eëd en hilt vör ginge... en wò ze is gegange... dao kont 'r zieë, dò is alles sjwat... Dèr zut hei huuj nog bei-ee. Mè uvver 'ne mond of 6 sjteet hei e hotel en da biljarte dao in de zale, ander luuj, beambte, döktesj, advokate, landmèëtere, mesjie direkteure.

Hannes

En de kirk, wat zat dèr van de kirk...?

Mephisto

Die brèëke ze aaf... Dèr kunt jo 'n kirk bowwe op Mechele aa, of tusje Osjbich en Vols... Wat hant vèr an 'n kirk... De koele zunt vör de kòale.

Groonesjild

Da zaan ich uch, da bin ich d'r tège!

Mephisto

Kiekt dò, dò aove dat is urre beuisj, dè is van de gemingde! Wie groeët is dè beuisj?

Mèèlkop

Dè is 223 hektare.

Mephisto

En dò nève links en rets?

Groonesjild

Dò liet der Heuverbeuisj en der Heuzulder en rets dè va Mechele.

Mephisto

Dò bowwe ze 4000 hoezer.

Hannes

Wè bowt...? Dè beuisj is van os en dem verkoope vèr nit!

Mephisto

Laot vèr kot zieë. Hei is de kaat va Lutterendal. Dò aove dat is van der Groonesjild, dat zunt 10 hektare...

Groonesjild

En wat wilt dèr do mit?

Mephisto

Ich bin der direktor van de koel.

Groonesjild

Ich verkoop do nuuks.

Mephisto

10 hektare... dèr kriet 50.000 gulde.

Groonesjild
50.000 gulde!...

Mephisto
Wilt dèr 't verkoope?

Groonesjild
O wieë... hèër... jòà!

Mephisto
En hei liet der Mèèlkop mit 't zient, 9 hektare, dat zunt 45.000 guide. Wat tunks uch?

Mèèlkop
(draait zijn glas wat tusschen zijn vingers).

Ja, hèër, kiek, kan 't nit get mieë?

Mephisto
Laot mer, vèr onteegene 't.

Mèèlkop
Nee, hèër, 't is good, mieë wie good. Sjtienebekke!... bring os allenei nog ee, mè wo is 't Sjtienebekke?

Sjniederke
Hèër ich han e witje!

Mèèlkop
Ezu get wie 'ne sjottelsplak.

Sjniederke
't Liet nit igge Mamelizerveld, mè op ene Liekweg.

Mephisto

Dat koope vèr nit... En dèr, Hannes va Cottesse... 4 hektare... dèr krit 40 doezend, umdat 't 't sjunste land is.

Hannes

(met de vuist op de tafel slaand).

Wat... verkoope?... mieng zieël en mie lève, mie geloof en mie durp. Vör 'n hand vol geld! Dèr makt os erm no lief en zieël. - Dèr gefte os geld en nemt os de velder en de weie en 't broeëd oet der mond. Dèr makt os ongeluklich... noe sjtunt al 40-50 jonge en medjere te wade en kunne nit trowwe. Wo motte die hèr? Dèr... dèr zit 't ongeluk va Lutterendal... en der beuisj... dat dèr 't wit... ins hant os veuröddesj gestrèè vör der beuisj te behowwe. Vèr beginne noe op e nuujts mit uch, en da zulle vèr zieë.

Mephisto

(de kaart opvouwend, heel kalm).

Da zulle vèr zieë. Ich zal loate koame - ins kieke - 10.000 saldote... en da onteegene vèr alles.

(luid)

Mansluuj... noe begint 't sjpel ...noe kumt ze, de koel, de grutste van de ganse welt... dò zunt hei koale, sjwat en glinsterend wie zilver. - Vèr hòale ze oet, en dò kòame koeltöän en berg va koale hoeëg bove de kirk oet... en vrem volk. - En hoeëg bove Lutterendal aove op ene beuisj.

(af).

3e scène.**Sjniederke**

Dat waor dè hèer oet 't Mamelizerveld, ich houw 'm nit gekand.

Hannes

Dèr verlope kels! Ieësj zut dèr tège de koel en noe verkopt dèr alles, de binnede, de velder, ur geloof en ur durp.

Groonesjild

Os geloof... Mè Hannes, ich versjtoan dich nit.

Hannes

Nee... dat zal wal... Doot wat 'r wilt... 't is jo noe te sjpieë.

4e scène.

Sjtienebekke en Berbke komen op.

Berbke

Jummich, nee... en mot ich hei in der kaffieë, bei die mansluuj...

Sjniederke

Komt mer in Berbke... sjenieët uch nit. Vèr zunt mer onder os kirkmeestere.

Hannes

Mich tunks, vèr weete noe wal raod, vèr konne der hillige Sint Martinus betale... dèr Groonesjild mit die 50.000 gulde, dè dao mit 45.000... ich gèèf och mie paat.

Sjniederke

Dat is richtig....

Groonesjild

Nee... do bin ich nit mit akkood, dè hillige Sint

Martinus is e gesjenk van de ganse pfaar en do motte alle luuj aa beidrage.

Mèèlkop

... O joa, vör dat noe zelve te betale....

Hannes

Da mer wiër! Alzoeë, Berbke... vèr hant os mit dè hillige vliddig verrèekend. Dè kost 180 Mark, en vèr hant 'r mer 80....

Berbke

Jummich... 100 te winnig!...

Hannes

En do is ginge, dè nog get gève wilt... da motte vèr dè hillige mer truk sjikke.

Berbke

Zelève nit... dè blieft hei. Noe waat... joa... kiek, ich han nog 40 Mark te gow a loeën. Ich kuuët mich get i vöroet vraoge... ich gleuf 't zal goa... ich kaom sijnak truuk.

(af).

5e scène.

Sjt.-Bebke

Ich ming... vèr muste ins druvver kalle, wie vèr dat dunt mit 't fes. 't Berbke zaat, 't wuur 't bitste, went der hèer e paar daag vör 't fes no Wittem gung in 't kloster.

Hannes

Do hant vèr nuuks tège, hei hingerte toch mer mit seere en ophange van de sjwung. Went vèr dan der daag vör 't fes de klokke loewe, da zulle vèr 't ezoeë dòà, dat hèè 't i Wittem huuët.

Sjt.-Bebke

En da motte och de kamere gesjoate wèede!

Sjniederke

En wè betalt der polver?

Hr. Lieërer

Do is nog polver van de bronk.

Sjt.-Bebke

Vèr muste dan der daag zelve mer allemaol aaftrikke nao Wittem en pastoeër goa hoale.

Hannes

Wo hat dèr vroluuj 't versjtand... aafhaole en bis Wittem? Vèr hoale-n-'m aaf hei aate bis 'aggen boom', en da kan e zelve zieë wie e va Wittem bis 'aggen boom' kumt.

Sjt.-Bebke

Da laot ich 't Thieske mit 't dokkerke aafvare. Da kan e mit 't dokkerke bis aggen boom koame.

Sjniederke

Ich han mie vadder huure zage, wie der hèër Kõrver zilliger no Lutterendal is koame, doew hant ze 'm och aggen boom aafgehold en 'm ene kook aagebò, dè gedrage woat durch e ingelke tusje twei lowwerboom.

Hannes

Ne kook tussje twei lowwerboom... dat is fie. Die lowwerboom gèèl ich.

Sjt.-Bebke

En ich der kook en da kan 't Angenieëske van der kuster... ocherm - der kook drage... 't is vör te kriesje - ozze urme hèër.

Hannes

Dèr vroluuj mot mer heem blieve... dat kriesje do kan ich nit tège.

6e scène.*Berbke**(op).*

Dò dò bin ich wir... en ich han 't geld. Ich vroaget ozze hèer vör der loeën en doew zaat-e, 'zieëker' zaat-e, 'doe has 'm verdind', en ich zaat 'hèer' zaat ich, 'kun dèr mich nog ge i vöroet gève?' en doew kèek e mich aa en zaat: 'ich begriep dich, dat fes kost vööl geld, hei haste och get va mich en waat, ich han nog e paar goodsjtukskere' en noe tilt, ich weet nit wat e mich gegève hat. E zaat, 't fes is jo mieë vör de pfaar es vör mich.'

Hannes

Marieë Joëzep, wat e geld... vör twei Martinusse, nee kinger, nee, wat ene man! Ich zaan uch, dè pastoeër, dat is ene hillige, kinger noe kiekt, 50-60 en noe wilt dè zich bedanke - zelève nit, 80-90-100 - sjrikkelich - 200 Mark... hillige Sint Sjnieder, wat e geld!

Sjniederke

Da kunne vèr och nog get polver bei besjtille. Da wèede de kamere gesjòate, ongenieëdig. Absjeulich, dat 't krakt bis aate deep iggene beuisj, wat zat dèr Groonesjild, dèr zat nuuks.

Groonesjild

Ich daat an de koel... 't is toch sjlim. Ezunne pastoeër, en dan verkoope.

Hannes

Begriep dèr 't noe? Dè pastoeër hè?

Groonesjild

Ja... en dan, me kan jo ummer nog zieë, sjpieëder gift de koel mesjie nog mieë.

Hannes

Wie zoeë?

Groonesjild

Ich ming mer.

Hannes

Dèr mingt mer, dèr zut nit wèed, dat dèr i Lutterendal left. - Ich goan no heem. Mit ezunne minsj wil ich nuuks mieë te doa han. Went ze 3 judasse iggen sjmid bei-ee houwe, da kriege ze nog nit inge wie dèr zit, ezu verkensvliddig.

Berbke

Marië - Deus - mansluj - in ene Goddes-naam - wat gift dat mit 't fes.

Hr. Lieërer

Nee... Hannes noe blieft... vèr hant uch nuuëdig! Dèr kont sjpieëder jò doa wat 'r wilt.

Groonesjild

Ezu han ich 't nit gemind... ich han jò och nog nuuks verkoad... Verexcoesieëd Hannes, went ich get vääöl gezaat han.

Hannes

Ich zal dat nit vergèete, mienge leeve man, en went 't fes nit wuur, da wuur 't tussje os twei oet

(gaat zitten).

Hr. Lieërer

Wat ich wool zage... kiek, dè Martinus... dè mot och mit gòà, went vèr pastoeër gunt aafhòale. 't

Fiengste wuur, went 4 Martinusse dem dreuge op 'n baor... der Tinus van 't Grit, der Tien oet gen Hulvet, der Antoeën van 't Marie.

Sjniederke

Dat is ginge Tinus.

Hr. Lieërer

Dat is waal inge!

Sjniederke

Der Antoeën!

Hr. Lieërer

Morloot, dèr hat rèët. Jiddenvals dò zunt wal 4 Tinusse te vinge. Ich zal ze wal bezurge.

Berbke

Ich han mit der hèër gesjpròake. 't Is good, e geet no Wittem. Went me 40 jaor pastoelër is, zaat-e, dan is 't good zich ins e paar daag mit Ozze Hergod te besjprèeke. Ich zaat... en da kun dèr ève good 't ovves ur bottermilk han... ich zal uch alles i pakke... der breveer, de sjloebbe, 't sjèermets en e paar krèèg. 't Is ene minsj wie e kink! Wat zal e zich vruije, went e dè hillige Sint Martinus kriet. Ocherm, e hat al ezu lang gekald van ene nuje hillige Sint Martinus, en dè... noe... dò, ezu sjun, ezu sjun, mer... ich mot no heem, ich han de bottermilk op sjtòa.

7e scène.

Rox en Puntjes komen op.

Puntjes

Is dat hei, dat 't feskomitee bei-ee is? Dèr zut get aan 't regele, mer went dat mer lukt... de harmeni... die deet nit mit.

Hannes

Watte...?

Rox

De jonge zage... der polver wet betald, ze hant geld vör der hillige Sint Martinus, da motte ze os och mer betale.

Groonesjild

Dat wet good.

Hr. Lieërer

Do begint 't al.

Hannes

En wat mot dèr?

Puntjes

Ich ming... dat kamere sjeëte... wè betalt mich dat?

Hannes

Morjuuts... wo geet dat hint Zit dèr dat bild do?

R. en P.

Dè, is dat 'm! Sjaats!, dè zal wel klinkel!

Rox

Ich han de vaan van de harmenei mitgegoole... die koostet 100 Mark.

Hannes

100 Mark... wat hat dèr versjtand va hillige? Dè kost 180 Mark.

Puntjes

Hoo! Ich ming do hèj me d'r beno twei vuur.

Hannes

Twei zo'n hillige wie dèr zit, mè ging twei hillige Sint Martinusse, en wit dèr wè dat betalt?

Rox

Ja?

Hannes

Pastoeër, - de collect hat mer 80 Mark bei-braat. Vèr komte 100 Mark te kot, en pastoeër alling hat 200 Mark gegève.

Rox

... Zoeë? Hè - nee da zulle vèr mer mit doa! Dan is dat andesj.

Puntjes

Jo... dan is dat andesj... mè andesj ming ich, jo dat is dan ezu wied in òader.

(beiden af).

8e scène.

Hannes

En da mot dèr hèer lieërer aggen boom 'n sjpruch houwe. Mer 't mot 'n fieng zieë. Do koame luuj va Mechele, Ieëpe, Volz en nog wiejer. Dèr mot wal d'r vuur zurge, dat de vroluuj nit an 't kriesje koame. 't Is wie ich zaan, do kan ich nit tège. Dat is onder andere de rèè, dat ich nit getrowd ha. Went inge kriesjt, da veul ich dat in mienge maag en da wet ich krank en bezondesj op dè daag... makt 't mer fosj en hel... dat me 't wied huuët... en da mot 'r mer dri zitte dat 't gekkewerk is te dinke a bedanke. Me zow zage, wie ne minsj do aa kieëm.

Hr. Lieërer

En wè gift 't bloomebokit?

Hannes

Dat mot dèr zelve doa!

Hr. Lieërer

Wo mot v'r die goa gèèle?

Hannes

Goa gèèle? Dèr gef't 'm bloome, die vèr hei hent in de weije en 't veld, woste oet rüks 't kòan en ozze terref. 't Sjunste is ummer der kroetwusj, ne kroetwusj op Moddergoddesdaag, gèèl en blàò en roeëd... ezu mot 't zieë.

Groonesjild

... En wat dunt vèr mit kaplaon?

Sjniederke

Ja, dò hauw nog ginge aa gedaat. Dat weet ich och nit.

Hannes

Kaplaon... dè geet aater 't Angenieëske of vuur der hillige Sint Martinus.

Sjniederke

Mesjie kuste vèr 'm lote vare in 't dokkerke.

Hannes

Nee... e geet te voot juus wie vèr och.

En nuuks mieë ter taofel zeende... hat dèr 't beer oet?... sjleet ich de vergadering.

- Proost!

(drinkt uit).

Driede bedrief

*Op 't tooneel een bong met opschrift:
I leef en deed
Preester in ivigheid.*

1e scène.

Berbke en Sjtienebekke zijn bezig rozen in de eerepoort te bevestigen, en kijken scherp in de richting van Mechelen, of ze nog niets zien.

Sjt.-Bebke

Mich dunks, Berbke... ziëste do aove nuuks...? Is dat nit 't dokkerke mit pastoeër? God gèèf va neet, dat wuur nog te vreug... Jiddemvals hauwe vèr 'm aa... en motte hei wade bis alles gereed is.

Berbke

Ich zieën waal get, mer mich dunks 't is ieëder 'n koo... Jo, jo..., dao zieste, ze geet no gen wei i aggen klieë. En wie maog ozze hëer gesjlaopen han al die nate... ich duppe, ich han gans vergèète te zage, va die bottermilk.

Sjt.-Bebke

Och Berbke... dò zunt, ming ich, doch och ouw patere en de breurs motte doch weete do mit um te gòa.

Berbke

Ozze hëer is wie e kink, wente nit kriet wat 'm toekumt, vrogt e zich och nog nuuks. Witste ich zelver han al die nate nit gesjlaope. Ezu fes, dat dich zelver aa geet... dat griept ene minsj te sjtrang aa.

Sjt.-Bebke

Ezu is 't mich och gegange. Nee kinger 't is get gewest mit dat roeëze make en de sjwung, benao waor mich gister der kook verbrand. Dat waor evvel kòame durch 't Thriske. Ich kan 'm nit verdinke, dat urm sjaop hauw die daag te vööl. Ich gong de weisj oprape en zaat aan 't Thriske: kink, paas ins op der kook va pastoeër en wie ich truk komt, ich hauw 'n aanoeng, ich roop al oet de wei. Miene leeve God, der kook... en e geluk, der òaven waor nit te fosj en noe dè 't is der fiengste kook, des-te dich dinke kans. Mè Berbke... jummich dèr hat de vaan nog nit oetgesjtoake, komt ich zal uch helpe.

Berbke

Kinger nee, wè vergit da noe de vaan.

(af).

2e scène.

De heele optocht komt op, de kerkmeesters voorop, dan 't Angenieëske mit de lowwerbeum, daar achter der hille Sint Martinus en de harmenei. Menschen met hooge hoeden.

Hannes

Gut dèr mer no heem, kinger, wie winniger vroluuj wie leever. Halt howwe hei! - Ginge sjrit wiejer. Vèr hant oetgemakt... hei zow e kòame en hei wed gewaad. Vroluuj aatenaa! Sjtijl gezieë heil Morjeng is dat e fes... dèr sjtelt uch aa wie de gekke. Wo blijft der kuster mit 't loewe. Dò mot geloewt wèede... Nog ging kamere sjeëte... dat kost te vääöl polver. 't Loewe kost nuuks... ze motte-n-et huure bis Vols, Osjbich, Ieëpe en Wittem.

Sjniederke

Zowwe-n-och patere mit koame?

Hannes

Nee, do is ging plaatsj in 't dokkerke, dat geet nit. Sjwiege do aatenaa... Sjnieder, doe hets dich de heisje motte andoa....

Sjniederke

't Is jo gaar nit kood huuj.

Hannes

Dat past zich bei zoeë fes. Da hot de heng mer i gen teisj en hèër lieërer, wie is 't mit de sjpruch? Ich ming, went dèr ze mer ins opzèet, da konne vèr huure of ze fosj genog is... Alo, ich... wil ver zage, bi noe pastoeër, vangt aa.

Mèèlkop

D'r hoof aaf, jonge!

Hr. Lieërer

Hoeëgwurdigste hèër pastoeër.

Hannes

Mich dunks, dèr kust wal zage 'Hoeëgwurdigste hèër pastoeër'. Dat sjtong och in der brief an der bussjep... alo, gut mer wiejer...

Hr. Lieërer

Hoeëgwurdigste hèër pastoeër. Wie dèr drei daag gelè nò Wittem zut gegange, waar 't op 3 daag en 4 nate nò 40 jaor, dat dèr i Lutterendal benomd zit woade. De mitste die hei sjtunt, hat dèr gedupt, aagenoame, getrowt en begrave...

Hannes

Dat sjtunt nit.

Sjniederke

Wòvòr nit?

Hannes

Vèr lève doch nog.

Hr. Lieërer

Dò kumt nog get aate...

Hannes

Da mer wiejer!

Hr. Lieërer

en begrave, die van os gesjtorve zunt.

Hannes

Dat sjtunt, da han ich nuuks gezaat.

Hr. Lieërer

en um uch dovör te bedanke hant vèr uch e fes bereid ezu ongeniedig wie Vols en Mechele en Ieëpe en och Lutterendal zelève nit gezieë hant. 6 man sjtunt gereed urn de klokke te loewe, 150

kamere wèede gesjoate, do hange iggen durp 85 sjwung, de jonkheid hat daag en naat do aa gewirkt, mè al die kamere zunt nit i sjtaot os geveul va vreud en geluk aaf te sjeëte wie zich dat huuj in os hats geweldig opdringt. Vèr heie 100.000 kamere en 50.000 kanonne motte ha en 't wuur nog nit te vööl gewest. Nemt da, hèèr pastoeër, in de plaatsj dova aa der kook van 't Angenieëske van der kuster, die twei lowwerboom en ozze en urre nuje hillige Sint Martinus en nemt och aa hei dit bloomebokit, dit bokit, woa vèr hant bei-ee braat... ich zal mer zage... wat os velder en weie, de binnede en de gewande os gève, 't allerbitste, 't kòan en der terref. Dò zunt bloomen i - 'ne boer hat nit gèèr bloome, wò bloome sjtunt, do sjteet gee kòan, mè hèèr pastoeër, vèr zowwe doch nit gèèr de bloome in de velder misse. En went de koel kumt... da geet dat alles voet en da bezondesj mot dèr bei os blieve, bei os, um os te truuste va wège de verloare velder en binnede en de verloare bloome in 't kòan en der terref. Ezu wie dit bokit zunt och de luuj, dit bokit ruukt no 't land. Vèr och, hèèr pastoeër, zunt graof en hel wie 't land wo vèr woeëne. Os plat is hel wie der mergelklei, mè wie die bloome en der terref sjprèeke vèr lof en dank a God al de daag van os lève. Der boer op 't veld, de vrouw in 't hoes, de kinger i gen sjoeël. Der wit jo wie der biebel 't zet: 'Benidicat terra Dominum, benedicite filii Domini Domino...' en ezu zunt vèr blèvè durch uch, durch der sjtorm van ur woad en der blits van ur owwe... Wat zouwe vèr zonder uch. Nee pastoeër... hei vuur dat dèr ene sjrit vòr-aa gut... vòr dat dèr ene sjrit vòr-aa gut... ieèder vingt 't fes nit aa, hei versjprèkt dèr os, dat dèr zult blieve der pastoeër van Lutterendal....

Hannes

... in ivvigheid. Amen... Morjuuts, hèèr lieèrer, dat hei ich nit gedaat, morjeng, dat klingt... en sjtraks mer fosj... mer fosj... dat ze 't huure bis onde i gen del... ongenieëdig.

Mèèlkop

Ongenieëdig... ezu mot 't zieë....

Groonesjild

Wat zal e opkieke... morjeng joa!

3e scène.

Vrouw Doal komt op. Mephisto is onder de speech tusschen het volk opgekomen.

Vr. Doal

Luuj... luuj... wo is... hat dèr mienge jong nit ge-

zieë... miene jong... der Mathies... e is nog nit heem. O wieë... ich sjerf... miene jong.

Hannes

Wat hant vèr mit ure jong... wè mot hei aafgehoald wèede, urre jong of pastoeër?

Vr. Doal

E is gister no gen koel gegange en hei um twei oer motte truk zieë, en noe is 't ach.

Hannes

... en is e nog nit trök?

Mephisto

... van de koel!

Vr. Doal

Jo hèër van de koel!

Mephisto

Van... de koel...! wit dèr wat 'n koel is? Do koame - 't er vööl neet truk van de koel. Do zunt er, die wirke 200 meter deep iggen èèd... andere 300... wat is 300?... 500 meter en mieë...! deeper, ummer deeper. Aa! de koel, en da gunt ze mit 'n lift de koel i... pas op... 'n auweblik... tel bis twei, drei... ze zunt al dao... 500 meter. Dèr wit nit wat 'n koel is... En da zunt ze onde i... went 't good geet... en 't zeel nit brikt....

Vr. Doal

Hèër! Wat is...? went 't zeel brikt...? ja... wat da?

Mephisto

Da koame ze nit mieë aove... Mè went ze onde zunt... ich kan 't uch genau oetrèekene: 100 meter per second... 5 minute - 500 meter. Kon dèr tille 1-2-3-4-5? onde...! ezu flot geet 't. En dan is 't nog nit oet. Dèr wit nuuks van 'n koel... Da begint 't ieësj... Wat hat urre jong vör ene nommer... Dèr wit 't nit? Dat kon dèr och nit wete. Lot vèr zage 5673... kan dat...? is och allelee... en da mesjeere ze durch hieël brei geng... hèë is nit alling. Do masjeere 't er 100-200... wat is 200? Die geng zunt breed en hoeëg. Do loope tsug, wied, wied. Kiek went dèr hei zit en masjieët bis Vols, ezu wied masjeere ze, en da koame geng - vööl klinger... do mot 'r oppasse uch nit te sjtoeëte, en dan geng... ezu kling, en do wirke ze... do mot 'r kroepe... en

Vr. Doal

Hèër. went-e zich verlupt...

Mephisto

Hahal!... verloope... wè verlupt zich in de koel... ich zaan jo, dèr wit nuuks van de koel... Dao is der kaol... hat dèr ene kaol gezieë...

(toont een stuk steenkool).

Hei dat is ene kaol... zilver, good, lectisj, oalig, gaas... alles is dri... en went ze in die geng zunt, dè gank ka ivalle... en dè kaol... hei... dat is der doeëd...! Die kaole... ezu groeët wie en hoes... pas op... went ze valle, dan zunt ze doeëd allenei....

Vr. Doal

(zinkt neer).

Hèer, doeëd....

Hannes

Morjuuts

(schreeuwt)

wat is dat... mot dèr os 't fes koame bederve.

(Vrouw Doal wordt weggedragen).

Mephisto

Dèr sjprekt van e fes?

Hannes

't Fes va pastoeër!

Mephisto

Wo is pastoeër?

Hannes

I Wittem, noe al drei daag.

Mephisto

Drei daag, dat is lank,... Pastoeër is...

Hannes

85.

Mephisto

85... dè owwerdom is 'n krankheed en van 'n krankheed bis der doeëd... en dan hei - Lutterendal... do sjterve ze allenei van e besjlaag... drei daag... waat ins... i drei daag kan me doeëd zieë en begrave... en dèr viert fes! en went ezunne man nit kriet wat e vör good muët han en dan vrem... vrem

(hard)

. Luuj, da hat dèr pastoeër misjie doeëd gemakt... ha... ha!

(op verschillende toonaarden)

Hannes

Hèer lieërer, 't is mich te fosj, ich bi kapot, zit dèr nog gee dokkerke...

(mat)

haha! gekheid, doeëd, ne minsj, dè ezu prèdig, ezu masjieët, ne minsj wie 'n wolk... dèr mot 'm zieë, wie e vuur op der prèdigsjtool, wie ne donder, ene blits.

4e scène.

Een bode komt, vlug loopend, op.

Hannes

Halt! Halt! 't verkieër is hei aafgesjlaote.

Bode

Pastoeër

Hannes

Deet nuuks, truk, of ich sjloan dich neer.

Bode

Ich mot uch melde....

Hannes

Doe has nuuks te melde.

Bode

Urre pastoeër...

Hannes

Wat pastoeër...

Bode

Pastoeër is doeëd...!

Hannes

Do, da lieste

(werpt hem neer)

ellendige honk, wens nit wils...

Hr. Lieërer

Wat haste gezaat - jong - halt, sjwiege. Wat haste gezaat, zaag 't nog ins.

Bode

Urre pastoeër is doeëd... dizze naat gesjtorve.

Hannes

Wat... pastoeër gesjtorve?

Hr. Lieërer

Sjpriks doe de worred?

Hannes

Da zaag 't nog ins, dat ich 't huur!

Bode

Dizze naat is i Wittem in 't kloster urre pastoeër gesjtorve, plutslich, an e besjlaag.

Hannes

An e besjlaag? Pastoeër... kinger nee... laot de vroluuj voet goa... e groeët ongeluk
is uvver Lutterendal koame.

Vroluuj

Vèr gunt nit voet.

Hannes

Nee kinger... nee, pastoeër i Wittem?

Mèèlkop

Dò kumt nog al inge. Der pèèdsknet va Wittem,... op 'n zie!

5e scène.

Knèèt

Luuj, huuët. Do is op 'n koel e groeët ongeluk gepassieëd. Do zunt 'r onge, 500 meter deep, 5 doeëd blève... 3 va Lutterendal, dè van de witvrouw Doal, der Matties en twei oet 't Hanebuutje. Gisterovvend hant ze 't pastoeër kòame zage, en dizze murge zoot e doeëd a gen deusj te sjrieve, ene brief an der bussjep. E houw nuuks andesj gesjreve es dit, Hoeëgwurdigste hèër Bussjep, e groeët ongeluk... drei va Lutterendal...' Doew hat 't besjlaag zie hats getroffe en e waor doeëd!

Hannes

Doeëd, dè dan is 't ganse fes a nuuks. Luuj, urre pastoeër is doeëd..., luuj... ich veul 't... ich sjterf va leed... Hat dèr i Wittem pastoeër och good verzurgd?

(*streng*).

Knèèt

E sjleep in de kamer wo der bussjep sjleep en der kardinaal va Roeëm.

Hannes

En de bottermilk?

Knèèt

E hat alles krège, wie 't Berbke 't hauw besjtild.

Hannes

O... dan is 't good, andesj, ich wol zage... Ja luuj, da huuët; dan zaan ich de sjpruch: 'Pastoeër, des toe lies op 'n sjoof in 't kloster va Wittem. Doe bis te vrug gesjtorve vur die durp... Heej sjtunt vèr kling en groeët... dieng groeëte famielige... verweesd en verlaote durch dich, Pastoeër. Das doe us dat has aagedoa...! nee kinger... 't is te fosj... En noe pastoeër... vèr koame dich hoale... doeëd of lebendig... en noe luuj... 't Angenieëske mit der kook vurop... en de lowwerboom... dan der hillige Sint Martinus... De harmenei dao aate... die blust ene troermarsj... en noe ophuure mit griene... doa wet gebend... vör de urm zieël va pastoeër en vur die ander drei.... Ich bèèn vāor en dèr bent noa... In den naam van den Vader en den Zoon en den H. Geest. Amen.

De heele stoet trekt af, de harmonie valt in met een treurmarsch.